

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันกระแสของการประกันคุณภาพทำให้การศึกษาทุกระดับจำเป็นต้องพัฒนาสถานศึกษาของตนเองให้มีความน่าเชื่อถือ รวมถึงการศึกษาปฐมวัยซึ่งเป็นการศึกษาระดับหนึ่งที่ต้องมีการประเมินเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งที่มีได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่ด้วยรัฐเห็นว่าเป็นการศึกษาตามกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ต้องมีการจัดอย่างมีมาตรฐานและให้พิจารณาถึงคุณภาพการศึกษาด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยที่ยังไม่เป็นมาตรฐาน คือ การจัดการศึกษาที่โรงเรียนยึดการตลาดเป็นสำคัญมีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการอ่านออกเขียนได้ หรือใช้ปรัชญาการจัดการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีและหลักการทางด้านการศึกษาปฐมวัย หากสิ่งที่โรงเรียนต้องตระหนัก คือ การพัฒนาเด็กและเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2550) เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 มาตรา 6 มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ “เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดังกล่าว สถานศึกษาต้องมีการบริหารจัดการคุณภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องมีการบริหารจัดการในเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) และด้วยความหลากหลายของการจัดการศึกษาปฐมวัย โรงเรียนจำเป็นต้องแสดงให้เห็นว่า สามารถจัดการศึกษาให้แก่เด็กได้อย่างสอดคล้องกับมาตรฐานของหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยไว้ 12 ประการ ดังนั้น การประเมินพัฒนาการจึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับแต่ละโรงเรียนในการแสดงคุณภาพการจัดการศึกษาให้เห็นเชิงประจักษ์ ความสำคัญของการประเมินพัฒนาการยังถูกระบุเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ.2545 ตามมาตรา 26 ว่าให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามระดับและรูปแบบการศึกษาโดยให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อและให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาประกอบพิจารณาด้วย (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) กุลยา ตันติผลาชีวะ (2550) ชี้ให้เห็นว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาเด็กด้วยเอกสารเพื่อแสดงให้เห็นพัฒนาการและความก้าวหน้าของเด็กอย่างเป็น

ระบบ สะท้อนให้เห็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่เด็กได้รับ มีการบันทึกการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างสม่ำเสมอ การสื่อสารให้ผู้ปกครองรับรู้ ความก้าวหน้าและพัฒนาการของเด็กถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญมากในการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก สมปอง สีนวน (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินพัฒนาการเด็กอนุบาลในโรงเรียน ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ครูมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็ก ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก การทดสอบ และการใช้แฟ้มสะสมผลงานเด็ก ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าครูปฐมวัยยังขาดทักษะในการประเมินพัฒนาการเด็ก McAfee และ Leong (2007) กล่าวว่า วิธีการประเมินพัฒนาการเด็กต้องใช้การประเมินหลายรูปแบบ หากครูใช้ การประเมินรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียวอาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่เพียงพอและไม่น่าเชื่อถือ ดังนั้น นักการศึกษาปฐมวัยจึงถูกคาดหวังให้เป็นผู้ที่มีความตระหนักและกระตือรือร้นในวางแผน โดยใช้การประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลายและประเมินตามสภาพจริงในการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กที่มีความเสี่ยงสูง

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2550) นำเสนอตัวบ่งชี้สำคัญของคุณภาพสถานศึกษาปฐมวัย ไว้ข้อหนึ่งว่า สถานศึกษาปฐมวัยควรมีระบบการศึกษาที่สามารถติดตามผลได้ชัดเจน ได้แก่ มีรูปแบบและมีระบบการประเมิน การบันทึก รวมถึงวิธีการใช้ผลการประเมินเพื่อการพัฒนาเด็ก เป็นรายบุคคล ภารกิจสำคัญประการหนึ่งในระดับการศึกษาปฐมวัย คือ การปฏิรูป การเรียนการสอนที่ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ พัทรี ผลโยธิน (2543) นำเสนอว่า ครูปฐมวัย ต้องเชื่อในหลักการพัฒนาเด็กให้เหมาะสมกับวัย พัฒนาการ ความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้ง บริบทของสังคมและวัฒนธรรม ประการสำคัญ ครูปฐมวัยยุคนี้ควรมีการจัดทำสารนิทัศน์ซึ่งเป็น กระบวนการของการมองเห็นและพยายามแสดงให้ผู้อื่นเข้าใจ มองเห็นภาพพัฒนาการและการ เรียนรู้ของเด็กที่เกิดขึ้นของเด็กจากกระบวนการเรียนการสอนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ความสามารถที่แท้จริงของเด็กผ่านกระบวนการประเมินตามสภาพจริง สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2546 ที่กำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์ของครูว่า ครูต้องจัดทำ สารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมา ไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งการจัดทำสารนิทัศน์ การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยช่วยให้การสอนและการประเมินมีคุณภาพ NAEYC (2001 อ้างถึงใน Kline, 2008: 70-80) ที่ระบุว่า ผลจากการสอนเด็กทำให้ครูเริ่มรู้จักไตร่ตรอง เห็นคุณค่าใน หลักการสังเกตและการจัดทำสารนิทัศน์ทำให้ครูมองเห็นลักษณะเฉพาะ พลังการเรียนรู้ และ ความต้องการของเด็กแต่ละคนได้อย่างชัดเจน MacDonald (2006) นำเสนอกระบวนการพัฒนา ครูในการจัดทำสารนิทัศน์ไว้ในงานวิจัยเรื่อง การใช้สารนิทัศน์เพื่อการประเมินอย่างต่อเนื่องใน

ชั้นเรียนอนุบาล โดยนำเสนอกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การให้ความรู้และสอนวิธีการทำสารนิทัศน์ โดยอธิบายถึงวิธีการคัดเลือกภาพถ่ายที่สะท้อนร่องรอยการเรียนรู้ของเด็ก
2. การให้ครูได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยให้ครูคัดเลือกภาพถ่าย บ้านทึก และสังเกตการเรียนรู้ของเด็ก และเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีตรงไปสู่จุดประสงค์หลักที่ต้องการนำมาแสดงเป็นสารนิทัศน์
3. การวางแผนร่วมกันในการจัดทำสารนิทัศน์ โดยวางแผนใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่
 - 1) เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก 2) เรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ และ 3) เรื่องราวเกี่ยวกับการเรียนรู้ของครู
4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยดำเนินการเป็นระยะตลอดการจัดทำสารนิทัศน์ เพื่อติดตามผลความก้าวหน้าทั้งในด้านตัวผู้เรียน และครู

ผลจากงานวิจัยดังกล่าว พบว่า กระบวนการจัดทำสารนิทัศน์ทั้ง 4 ขั้นตอน แสดงให้เห็นถึงการจัดทำสารนิทัศน์ที่มีศักยภาพและประสิทธิภาพ สะท้อนร่องรอยการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก ตลอดจนทำให้ครูมีความสามารถในการวางแผน การประเมิน และการสื่อสารกับผู้ปกครอง ด้วยข้อมูลที่เชื่อถือได้ Warash (2005) ได้นำเสนอ เรื่องการจัดทำสารนิทัศน์ที่ช่วยยกระดับโปรแกรมการศึกษาครู โดยบรรจุสาระและกระบวนการจัดทำสารนิทัศน์ไว้ในหลักสูตรการศึกษาครู และจัดให้นักศึกษาครูได้ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำสารนิทัศน์ในโรงเรียนเรกจิโอ เอมีเลียซึ่งจัดไว้เป็นชั้นเรียนทดลอง ให้นักศึกษาครูฝึกสังเกต จัดบ้านทึก ถ่ายภาพและบันทึกเสียงการเรียนรู้ของเด็กที่เกิดขึ้นในห้องเรียน การจัดทำสารนิทัศน์เป็นประโยชน์อย่างมากในการช่วยให้นักศึกษาครูเข้าใจว่าเด็กเรียนรู้อะไร อย่างไร นอกจากนั้นยังช่วยให้นักศึกษาครูถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเด็ก และการเรียนรู้ของเด็กให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2550) ยังชี้ให้เห็นว่าครูต้องเรียนรู้การจัดชั้นเรียน การจัดเก็บข้อมูลขณะเด็กทำกิจกรรม การสะท้อนกลับข้อมูล และการนำข้อมูลและผลงานเด็กมาแสดงให้ผู้เกี่ยวข้องกับผู้เห็นกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาของเด็กตามหลักการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมกับวัย พัฒนาการ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคม วัฒนธรรม การจัดทำสารนิทัศน์เกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการประเมิน ตลอดจนการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อตอบใจความน่าเชื่อถือของโรงเรียนในการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพสอดคล้องกับการศึกษาปัจจุบันที่เน้นการประเมินเพื่อตรวจสอบความเข้มแข็งของการศึกษา ซึ่งทำให้โรงเรียนและหน่วยงานที่จัดโปรแกรมการศึกษานี้ต้องปรับปรุงประสิทธิภาพของโปรแกรมอย่างสม่ำเสมอ

การจัดทำสารนิทัศน์เป็นกระบวนการในการจัดระบบหลักฐานตามหลักการประเมินตามสภาพจริงภายใต้แนวคิดกรมการสอนแบบโครงการ (Project Approach) ริเริ่มโดยนักวิชาการที่จัดการศึกษาตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย โดยนำเสนอองค์ความรู้ ทักษะ ตลอดจนพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ตามแนวทางของการสอนแบบโครงการผ่านการแสดงสารนิทัศน์อย่างมีคุณค่า กุลยา ตันติผลาชีวะ (2550) กล่าวถึง สารนิทัศน์ไว้ว่า สารนิทัศน์เป็นคำที่ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในทัศน์เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล โดยใช้เอกสารเป็นภาพสะท้อนกลับที่แสดงนิสัยหรือความประพฤติ ความสามารถของเด็กคนนั้น ด้วยวิธีการเก็บและบันทึกผลงานของเด็กเพื่อใช้เป็นสารสนเทศในการอธิบายความสามารถและวุฒิภาวะของเด็ก ข้อมูลที่บันทึกเป็นระยะจากการสังเกตของครูเป็นข้อมูลที่อธิบายภาพลักษณะของเด็กซึ่งบ่งบอกถึงพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมถึงสุขภาพ Katz และ Chard (1996 อ้างถึงใน Seitz, 2008: 88-93) อธิบายว่า สารนิทัศน์เกี่ยวข้องกับตัวอย่างผลงานของเด็กแล้วนำมาสรุปผลข้อมูลด้วยขั้นตอนที่หลากหลาย เช่น การถ่ายภาพเพื่อแสดงกระบวนการทำงาน การเขียนความคิดเห็นของครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานกับเด็ก การตีความจากสิ่งที่เด็กอภิปราย และการอธิบายถึงเป้าหมายของกิจกรรมรวมถึงข้อคิดเห็นจากผู้ปกครอง กมลวรรณ ตังธณกานนท์ (2549) กล่าวว่า ครูควรจัดให้มีระบบบันทึกผลการประเมินพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบันอำนวยความสะดวกแก่ครูในการจัดเก็บข้อมูล เช่น ระบบการจัดทำแฟ้มสะสมงานหรือการจัดทำฐานข้อมูลสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นผล การประเมินหรือผลงานต่าง ๆ บทบาทที่สำคัญมากอีกบทบาทหนึ่งซึ่งครูควรตระหนัก คือ การนำผลการประเมินหรือสารสนเทศที่ได้จากการประเมินตามสภาพจริงไปใช้ในการพัฒนาเด็ก และการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด นกเนตร ธรรมบวร (2544) กล่าวว่า ครูอนุบาลจำเป็นต้องมีการรายงานผลพัฒนาการของเด็กให้ผู้ปกครองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง รับทราบข้อมูลที่ครูนำมารายงานหรือสื่อสารกับผู้ปกครองหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ มีการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ภาพลักษณ์ของเด็กที่ชัดเจนและตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้ควรสื่อสารให้สัมพันธ์และเหมาะสมกับบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง与孩子

Helm, Beneke, และ Steinheimer (1998) นำเสนอลักษณะของสารนิทัศน์สำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การทำพอร์ตโฟลิโอสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล การบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่เด็กได้รับ การสังเกตและการบันทึกพัฒนาการเด็ก และการสะท้อนตนเองของเด็กจากผลงานของเด็กหรือของกลุ่ม โดยได้นำเสนอขั้นตอนการจัดทำสารนิทัศน์ไว้ ดังนี้

1. เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นต้องใช้ให้เหมาะสมกับข้อมูลที่ต้องการเก็บ โดยวางแผนการเลือกและจัดการกับวัสดุหรือสื่อที่ต้องใช้เขียนรายการแยกไว้เป็นส่วน ๆ ให้เหมาะสมกับข้อมูลที่ต้องเก็บตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เช่น วัสดุ อุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการสังเกต ได้แก่ กระดาษการวัดขนาดเล็ก ดินสอ ปากกา กล้องถ่ายรูป ฟิล์มถ่ายรูป แอบบันทึกเสียง เครื่องบันทึกเสียง
 2. ศึกษาหลักสูตร เป้าหมายการพัฒนาเด็ก ซึ่งทำให้ครูทราบถึงประเภทและลักษณะของข้อมูลที่จะสะท้อนพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม
 3. วางแผนการจัดทำสารนิทัศน์ โดยเลือกวิธีบันทึกข้อมูล เช่น บันทึกสั้น ภาพถ่ายแบบสังเกต ภาพถ่ายจากสไลด์ แอบเสียง แอบบันทึกภาพ การเขียนแผนผังใยแมงมุม (Webbing) การเขียนบันทึก (Journal) แสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกของเด็ก ครู หรือผู้ปกครอง
 4. ตั้งเป้าหมายการจัดทำสารนิทัศน์ โดยการกำหนดตารางการสังเกต เช่น ต้องการบันทึกพฤติกรรมเด็กโดยวิธีสังเกตและใช้บันทึกสั้น ควรสังเกตทุกวัน วันละกี่คน
 5. จัดแสดงข้อมูลหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก โดยพิจารณาว่าข้อมูลใดควรนำมาแลกเปลี่ยน และจัดแสดงให้เห็นพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกผลงานของตนหรือของกลุ่มและจัดนิทรรศการแสดงผลข้อมูลดังกล่าว
 6. จัดเวลาในการสะท้อนความคิดของครูจากการทำสารนิทัศน์ ครูควรจัดสรรเวลาในแต่ละวันสำหรับการสะท้อนความคิดของตนเองต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งเวลาสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนร่วมงาน
- Seitz (2008) นำเสนอขั้นตอนการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กจากประสบการณ์การทำงานกับเด็กปฐมวัย ดังนี้
1. การวางแผนการจัดทำสารนิทัศน์ เป็นการกำหนดว่าจะเก็บข้อมูลอะไร เมื่อไหร่ และเก็บอย่างไร
 2. การเลือกและนำเทคโนโลยีมาใช้เหมาะสมกับข้อมูลที่ต้องการเก็บ เช่น กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง แอบบันทึกเสียง ดินสอ ปากกา กระดาษสำหรับบันทึก
 3. การกำหนดเป้าหมายในการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก ในเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก การเรียนรู้และพัฒนาการที่เกิดขึ้นของเด็ก โดยกำหนดว่าต้องการเก็บพฤติกรรมอะไร และเก็บอย่างไร วันละกี่คน
 4. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย การสังเกต การจดบันทึก การสนทนากับเด็ก การเก็บผลงาน การถ่ายภาพ จากนั้นทำการคัดเลือก วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลเพื่อแสดงให้เห็นร่องรอยการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

5. การแสดงและเชื่อมโยงเรื่องราวการเรียนรู้ เป็นการจัดแสดงผลการเรียนรู้ของเด็กผ่าน การนำเสนอของครู อาจแสดงผ่านบอร์ดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเรื่องราวการเรียนรู้ของเด็กจาก ประสบการณ์ที่ครูจัดขึ้น

6. การนำเสนอวิธีปฏิบัติ เป็น การนำผลที่ได้จากการจัดทำสารนิทัศน์ไปใช้ในการประเมิน พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การนำไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และการไปใช้กับ ผู้ปกครอง

Helm, Beneke, และ Steinheimer (1998) กล่าวว่า การจัดทำสารนิทัศน์สามารถช่วยให้ ผู้อื่นได้เห็นภาพการเรียนรู้ของเด็กที่เกิดขึ้นในห้องเรียนซึ่งเป็นหลักฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับ การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กตามสภาพจริงที่น่าเชื่อถือ คุณค่าของสารนิทัศน์ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและความน่าเชื่อถือของการประเมิน ครูได้ พัฒนาตนเองในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเปิดโอกาสให้เด็กและผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการประเมินรวมทั้งเป็นสื่อในการสะท้อนความคิดของครู เด็ก และผู้ปกครองซึ่ง การจัดทำสารนิทัศน์เป็นเสมือนช่องทางในการวิเคราะห์ แบ่งปัน ปรึกษา และนำเสนอกระบวนการ การเรียนการสอนโดยการสื่อสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

เกสร กอกอง (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้และการจัดทำสารนิทัศน์ของครูอนุบาล ในโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ทั้งโรงเรียนในสังกัดของรัฐและเอกชน พบว่า ครูอนุบาลมีการรับรู้การจัดทำสารนิทัศน์ในระดับสูง โดยครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ ในการสอน และจำนวนเด็กในชั้นแตกต่างกัน มีการรับรู้การจัดทำสารนิทัศน์ไม่แตกต่างกัน ครูส่วนใหญ่มีการจัดทำสารนิทัศน์ในระดับปานกลางซึ่งทำได้ไม่ถูกต้องทั้งหมด ครูบางคนไม่ทราบ ว่าสิ่งที่ปฏิบัติคือการจัดทำสารนิทัศน์ และมีบางส่วนที่จัดทำสารนิทัศน์แล้วไม่รู้ว่าจะนำไปใช้ อย่างไร การประเมินเด็กจากสารนิทัศน์และการนำเสนอสารนิทัศน์ไปใช้ในด้านจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ครูมีจุดมุ่งหมายในการจัดทำสารนิทัศน์เพื่อการประเมินเด็กเท่านั้น การนำไปใช้กับผู้ปกครอง อยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากการจัดทำสารนิทัศน์ยังไม่ชัดเจนและ สมบูรณ์จึงนำไปใช้ได้เพียงบางส่วน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ทำการศึกษาประชากรครูเพียง 218 คน ซึ่งเป็นจำนวนไม่มากและยังไม่ครอบคลุมโรงเรียนในกรุงเทพมหานครทุกสังกัด ข้อมูล ดังกล่าวอาจไม่สะท้อนภาพการจัดทำสารนิทัศน์ของครูอนุบาลที่แท้จริง ประกอบกับการปฏิรูป การศึกษาในปัจจุบันที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และกระแสของการประกัน คุณภาพการศึกษาที่ทำให้ครูต้องมีการพัฒนาตนเองและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาและการประกันคุณภาพจึงทำให้ครูต้องเปลี่ยนวิธีการประเมิน พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กให้มีความหลากหลายมากขึ้นแทนการวัดผลการเรียนรู้ด้วย การสอบเพียงอย่างเดียว

การจัดทำสารนิทัศน์เป็นทางออกหนึ่งของครูในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานการเรียนรู้ของเด็กตามสภาพจริงที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของเด็กผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูจัดขึ้น ถึงแม้ว่าปัจจุบันมีการอบรมและให้ความรู้ครูในเรื่องการจัดทำสารนิทัศน์ แต่ครูมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการปฏิบัติมากน้อยเพียงใดในการจัดทำสารนิทัศน์นั้นยังไม่เป็นที่แน่ชัด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กโดยครูอนุบาลในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนแต่ละสังกัดในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดทำสารนิทัศน์ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพเด็ก และรองรับการประกันคุณภาพสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

‘ เพื่อศึกษาการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กโดยครูอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ การวางแผน การจัดเก็บร่องรอยการเรียนรู้ การไตร่ตรองสะท้อนความคิด และการนำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กไปใช้

คำถามวิจัย

ครูอนุบาลในกรุงเทพมหานคร ในโรงเรียน 4 สังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กในด้านการวางแผน ด้านการจัดเก็บร่องรอยการเรียนรู้ ด้านการไตร่ตรองสะท้อนความคิด และด้านการนำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กไปใช้ อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูอนุบาลในกรุงเทพมหานคร ที่จัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กโดยครูอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ การวางแผน การจัดเก็บร่องรอยการเรียนรู้ การไตร่ตรองสะท้อนความคิด และการนำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กไปใช้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก หมายถึง หลักฐานหรือข้อมูลที่สะท้อนพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์การเรียนรู้ในกิจวัตรและกิจกรรมประจำวันของชั้นเรียน ได้แก่ ภาพถ่าย ผลงานเด็ก วิดีทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง บันทึกคำพูดเด็ก บันทึกสนทนาแบบสังเกต แบบบันทึกพัฒนาการ และแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนของครูอนุบาลในการจัดเก็บหลักฐานและจัดระบบข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครูจัดขึ้นผ่านกิจวัตรและกิจกรรมประจำวันด้วยวิธีการที่หลากหลาย ประกอบด้วย การวางแผน การจัดเก็บร่องรอยการเรียนรู้ การไตร่ตรองสะท้อนความคิด และการนำเสนอสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กไปใช้

การวางแผน หมายถึง การเตรียมการก่อนการจัดทำสารนิทัศน์ โดยศึกษาหลักสูตร ตำราเอกสาร กำหนดวัตถุประสงค์ ช่วงเวลา รวมไปถึงการเตรียมและเลือกใช้สื่อ

การจัดเก็บร่องรอยการเรียนรู้ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลและหลักฐานการเรียนรู้ โดยการสังเกต การบันทึกพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กควบคู่ไปกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การไตร่ตรองสะท้อนความคิด หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กที่เกิดขึ้นแล้วนำมาตีความเทียบกับทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ โดยครูคัดเลือกหลักฐาน วิเคราะห์ สรุปข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบ จดหมายข่าว พอร์ตโฟลิโอของเด็ก รายบุคคล บอร์ดสารนิทัศน์การเรียนรู้ นิทรรศการการเรียนรู้ และสมุดรายงานพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล

การนำเสนอสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กไปใช้ หมายถึง การใช้ประโยชน์จากสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กเพื่อจัดการเรียนการสอนและการสื่อสารกับผู้ปกครอง ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

ครูอนุบาล หมายถึง ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 3 ในกรุงเทพมหานคร ที่จัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก ในโรงเรียน 4 แห่ง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและการจัดทำสารนิทัศน์ รวมถึงศึกษาแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูอนุบาลที่จัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กจำนวนทั้งสิ้น 2,505 คน จำแนกตามสังกัด คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 80 คน สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 1,525 คน สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 837 คน และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจำนวน 63 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูอนุบาลที่จัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กจำนวนทั้งสิ้น 500 คน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ 20% ของจำนวนประชากรทั้งหมด และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสังกัด คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 270 คน สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครจำนวน 205 คน และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 10 คน

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์และสำรวจ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์ คือ เป็นครูอนุบาลที่ตอบแบบสอบถามได้ครอบคลุมตามขั้นตอนการจัดทำสารนิทัศน์ทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดเก็บร่องรอยการเรียนรู้ 3) การไตร่ตรองสะท้อนความคิด และ 4) การนำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กไปใช้ ได้ครูอนุบาลจำนวน 15 คน จำแนกตามสังกัด คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 คน สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 5 คน สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 4 คน และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

3.1 แบบสอบถามครูอนุบาลเกี่ยวกับการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน การประเมินพัฒนาการเด็ก การจัดทำสารนิทัศน์ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 การจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดเก็บร่องรอยการเรียนรู้ 3) การได้ตรงสะท้อนความคิด และ 4) การนำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กไปใช้ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบและแบบปลายเปิด

3.2 แบบสัมภาษณ์ครูอนุบาลเกี่ยวกับการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กโดยครูอนุบาล มีลักษณะเป็นแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก

3.3 แบบสำรวจการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก เพื่อสำรวจร่องรอยและหลักฐานในการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กโดยครูอนุบาล มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการและแบบปลายเปิด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 ส่งจดหมายขออนุญาตเก็บข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการหรือครูใหญ่โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อขออนุญาตในการเข้าไปเก็บข้อมูล

4.2 ส่งแบบสอบถามครูอนุบาลเกี่ยวกับการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก ไปยังโรงเรียนที่มีครูจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก จากนั้นให้ทางโรงเรียนส่งกลับทางไปรษณีย์ หากมีการส่งกลับแบบสอบถามล่าช้า ผู้วิจัยดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

4.3 สัมภาษณ์ครูอนุบาลและสำรวจการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนัดหมายครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1 – 3 ที่ตอบแบบสอบถามได้ครอบคลุมขั้นตอนการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็กทั้งหมดทั้งสิ้น 15 คน

5. การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 แบบสอบถามครูอนุบาล ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม คัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows โดยมีกระบวนการในการวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

5.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

5.1.2 วิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

5.2 แบบสัมภาษณ์ครูอนุบาล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

5.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการแจกแจงความถี่ แล้วนำเสนอด้วยการบรรยาย

5.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก โดยการสรุป
เรียบเรียง แยกคำตอบให้เป็นหมวดหมู่ และนำเสนอข้อมูลด้วยการบรรยาย

5.3 แบบสำรวจการจัดทำสารนิทัศน์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่
แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง สำหรับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา นำมาสรุป รวบรวม เรียบเรียง แยกคำตอบให้เป็นหมวดหมู่
แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนแต่ละสังกัดในการพัฒนาครูและปรับปรุง
การจัดทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ของเด็ก เพื่อการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย
และการประกันคุณภาพการศึกษา
2. เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนแต่ละสังกัดในการพัฒนารูปแบบการจัดทำสารนิทัศน์
การเรียนรู้ของเด็กให้มีระบบและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ